

Czajkowski, Michał

Teolog troski o człowieka

Warszawskie Studia Pastoralne 3, 20-26

2006

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ks. Michał Czajkowski*

Teolog troski o człowieka

Nasz drogi Jubilat ks. prof. dr hab. Bronisław Mierzwiński, urodzony w roku 1941, studia wyższe odbył w Poznaniu, Paryżu i Fryburgu Szwajcarskim; na uniwersytecie fryburskim doktoryzował się w roku 1973. Po powrocie do Polski wykładał na Papieskim Wydziale Teologicznym w Poznaniu, na którym potem kierował Katedrą Teologii Pastoralnej, Instytutem Teologii Praktycznej i Studium Rodziny. W roku 1975 objął wykłady w Zakładzie Teologii Praktycznej warszawskiej Akademii Teologii Katolickiej, przekształconym potem w Instytut Studiów nad Rodziną ATK (obecnie UKSW). Po dwuletnim urlopie naukowym w Paryżu przygotował rozprawę habilitacyjną pt. *Istotna rola mężczyzny we wspólnocie życia rodzinnego. Studium teologiczno-pastoralne* (Wrocław 1989), która stanowi pierwszą, nie tylko w Polsce, próbę syntezy teologiczno-pastoralnej problematyki mężczyzny. W roku 1989 uzyskał na ATK stopień naukowy doktora habilitowanego z teologii w zakresie teologii rodziny i w tymże roku został mianowany docentem w Instytucie Studiów nad Rodziną ATK. W 1994 r. uzyskał stanowisko profesora nadzwyczajnego UKSW a w roku 2004 tytuł naukowy profesora.

Specjalizacja zdobyta podczas studiów zagranicznych w zakresie teologii pastoralnej oraz problematyki małżeństwa i rodziny ukie runkowała działalność dydaktyczną ks. B. Mierzwińskiego. Obejmuje ona wykłady monograficzne i kursoryczne, ćwiczenia i seminaria

* Ks. Michał Czajkowski, urodzony w roku 1934 w Chełmży, prezbiter archidiecezji wrocławskiej, biblista i ekumenista zaangażowany w dialog chrześcijańsko-żydowski, emerytowany profesor Uniwersytetu Kard. Stefana Wyszyńskiego i Uniwersytetu Szczecińskiego, autor wielu publikacji.

naukowe z różnych dziedzin teologii pastoralnej ogólnej i szczegółowej, z teologii praktycznej małżeństwa, rodziny, mężczyzny, ojcostwa, kobiety, z pedagogiki rodziny, z antropologii i eklezjologii pastoralnej, z duszpasterstwa rodzin, przygotowania do życia w małżeństwie i rodzinie, z teologii znaków czasu. Ks. Mierzwiński prowadzi także wykłady monograficzne i seminaria na temat problematyki bezrobocia. Wprowadził zwyczaj organizowania naukowych sesji wyjazdowych, łącząc teorię z praktyką, umożliwiając studentom poznać bogactwo i specyfikę różnych regionów i diecezji Polski. Prowadził wykłady dla dyplomatów języka francuskiego w Niemczech, zajęcia w Instytucie Katolickim w Paryżu, na uniwersytetach we Fryburgu Szwajc. i w Moguncji. Na wyższych uczelniach pracował ponad 30 lat.

Opracował i wdrożył koncepcję Studium Rodziny przy Pańskim Wydziale Teologicznym w Poznaniu. Jest także współtwórcą pierwszego w Polsce Zakładu Teologii Praktycznej na Akademii Teologii Katolickiej; obecnie jest to Instytut Studiów nad Rodziną na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego – przez pięć lat Mierzwiński był zastępcą dyrektora tegoż Instytutu (abpa prof. K. Majdańskiego). Z inicjatywy Mierzwińskiego Senat ATK utworzył w roku 1994 Sekcję Teologii Pastoralnej na Wydziale Teologicznym ATK; jako pomysłodawca Sekcji przygotował projekt jej struktury, dydaktyki i badań naukowych. Obecnie jest kierownikiem Katedry Teologii Pastoralnej Szczegółowej na Wydziale Teologicznym UKSW i tamże kierownikiem Sekcji Teologii Pastoralnej. Doprowadził do habilitacji oraz uzyskania etatu i katedry dla ks. J. Przybyłowskiego na tej Sekcji. Przyczynił się do powiększenia kadry naukowej: kierował prawie setką prac magisterskich, licencjackich i doktorskich, napisał wiele recenzji habilitacyjnych i doktorskich. Był członkiem Senatu i komisji senackich. Był organizatorem lub uczestnikiem (często z referatem) kilkudziesięciu krajowych i międzynarodowych sympozjów naukowych. Otrzymał Nagrodę Rektorską (trzykrotnie), Medal Komisji Edukacji Narodowej i Złoty Krzyż Zasługi.

Profil teologiczno-pastoralny zainteresowań naukowych ks. Mierzwińskiego niejako przymuszał go do badań empirycznych, przede

wszystkim w zakresie socjologii i psychologii. Przeprowadził więc kwerendę naukową w Polsce, we Francji, Niemczech, Włoszech, Szwajcarii i Stanach Zjednoczonych.

W latach 1966–1973 prowadził badania nad grupami i wspólnotami rodzin we Francji. Ukazywał możliwości przeniesienia tych ruchów do ówczesnej Polski. Wyniki badań opublikował w wydanej po francusku książce stanowiącej zarazem jego dysertację doktorską (*La famille, cellule active de l'Église. L'expérience française de l'après-guerre*). W latach 1975–1989 przeprowadził interdyscyplinarne i wieloaspektowe badania w Polsce, Francji, Niemczech, Włoszech i USA z problematyki mężczyzny, męża i ojca. Wyniki tych badań opublikował w swej pionierskiej monografii pt. *Istotna rola mężczyzny we wspólnocie życia rodzinnego. Studium teologiczno-pastoralne*, przyjętej jako rozprawa habilitacyjna. Trzecim terenem badawczym B. Mierzwińskiego stały się formy duszpasterstwa rodzin realizowane w Polsce. Punktem odniesienia stały się jego badania nad specyficznymi formami takiego duszpasterstwa we Francji. I wreszcie dziedzina badań, która polaryzuje ludzi w Polsce, zwłaszcza rodziców i nauczycieli: edukacja seksualna. Własne i cudze badania ujął w sześciu dosyć powszechnie przyjmowanych tezach.

Zajmuje się badaniem bezrobocia w Polsce oraz jego wpływem na życie małżeńskie i rodzinne. Wiadomo, że zjawisko bezrobocia ujawniło się ze wszystkimi swoimi negatywnymi konsekwencjami z okazji transformacji ustrojowej. Ks. Mierzwiński uznał, iż w perspektywie integracji europejskiej, która pociąga za sobą swobodny przepływ ludzi, warto zapoznać się ze sposobem, w jaki kraje Europy Zachodniej, od dawna dotkniętej wzrastającym bezrobociem, próbują przeciwdziałać temu zjawisku i jego negatywnym skutkom w społeczeństwie i rodzinie. To wyzwanie dla teologa-pastoralisty. Jego pionierskim dziełem jest stworzenie w Polsce na płaszczyźnie naukowej koncepcji duszpasterstwa bezrobotnych i wskazanie kierunków i sposobów jego realizacji. Poświęcił temu trudnemu problemowi swą książkę *Kościół wobec problemu bezrobocia. Studium z zakresu teologii pastoralnej* (jest to tzw. „książka profesorska”).

Ciekawy jest też jego projekt badawczy na lata 2004–2006, realizowany we współpracy z *Institut für Familienforschung-und-beratung* uniwersytetu we Fryburgu Szwajc. Jego temat brzmi: *Małżeństwo i rodzina na progu XXI wieku. Analiza empiryczno-teologiczna*. Temat ważny ze względu na kryzys, jaki przeżywa małżeństwo i rodzina, także w Polsce, gdzie obserwujemy gwałtowne przemiany polityczne, społeczne, ekonomiczne i religijne, które domagają się wkładu naukowego socjologii i psychologii. Takie podejście interdyscyplinarne stanowi podstawę dla refleksji teologiczno-pastoralnej. Mierzwiński napisał: *Wieloletowe badania powinny rozpocząć się od solidnej kwerendy materiału naukowego zarówno za granicą, jak i w Polsce. (...) Rezultatem całego procesu badań naukowych stanie się synteza, niezbędna w różnorodnych formach pomocy rodzinie, a zwłaszcza w duszpasterstwie rodzin.*

Podane powyżej w skrócie kierunki badań naukowych B. Mierzwińskiego znajdują odbicie w jego publikacjach. Cały jego dorobek liczy około 120 publikacji naukowych, w tym 5 książek, 1 podręcznik, 27 opracowań monograficznych w dziełach zbiorowych, ponad 80 artykułów, kilka recenzji naukowych. Jest to dorobek nie tylko znaczny ilościowy, ale także wartościowy naukowo i praktycznie. Autor jest pionierem w teologii małżeństwa i rodziny, teologii ojcostwa i teologii znaków czasu oraz w swojej koncepcji duszpasterstwa rodzin. Opracował pierwszą w Polsce naukową syntezę teologii mężczyzny. Wspomnijmy tutaj dwie książki: *Mężczyzna – mąż – ojciec* (Otwock 1996, str. 266); *Mężczyzna, istota nieznaną* (Warszawa 1999, str. 280). Prowadzi interdyscyplinarne badania naukowe nad bezrobociem, czemu poświęcił książkę, o której niżej. Powyższe problemy – i inne – opracowane zostały także w licznych pracach zbiorowych i artykułach naukowych. Uderzają one głębią myśli, zdrową teologią, rygorami naukowymi, trafnością spostrzeżeń życiowych, zastosowaniem praktycznym.

Wspomniane już dzieło pt. *Kościół wobec problemu bezrobocia. Studium z zakresu teologii pastoralnej*, Apostolicum, Ząbki 2004, str. 443, jest owocem pracy badawczej Mierzwińskiego w kraju i za granicą nad interdyscyplinarnym ujęciem problematyki bezrobocia. Ta monografia naukowa została zrealizowana w obrębi badań statu-

towych. Jest to pastoralna analiza zjawiska bezrobocia w Polsce, oferująca nowatorską koncepcję duszpasterstwa bezrobotnych.

W pierwszej części książki jej Autor zajmuje się zjawiskiem bezrobocia w świecie współczesnym, najpierw w Unii Europejskiej, następnie w III Rzeczypospolitej. Omawia wpływ bezrobocia na życie rodzinne i perspektywę wpływu na rodzinę naszej integracji z Unią Europejską. W części drugiej swej monografii przybliży czytelnikowi nauczanie Kościoła na temat bezrobocia, począwszy od encykliki Leona XIII *Rerum novarum*. Ważną rolę odgrywa tutaj nauczanie Jana Pawła II, ale Mierzwiński przybliży też nauczanie Stolicy Apostolskiej, wypowiedzi episkopatu Francji, wspólny list Kościołów Katolickiego i Ewangelickiego Niemiec i – rozdział bardzo cenny – stanowisko Kościoła Rzymskokatolickiego w Polsce. Podaje też zarys nowej teologii pracy. Część trzecia książki nosi tytuł: *W trosce o bezrobotnych*. To – moim zdaniem – najciekawsza część pracy. Autor ocenia zjawisko bezrobocia w Polsce, obalając mity, ukazując rzeczywistość. Pokazuje autentyczną troskę Kościoła o bezrobotnych na przykładzie ruchu Focolari, doświadczeń francuskich i najbliższych nam inicjatyw polskich. W końcu – *last but not least* – poświęca rozdział duszpasterstwu bezrobotnych: jego koncepcji i zadaniom.

Studium ks. Mierzwińskiego na temat bezrobocia zawiera więc – zgodnie z metodą teologii pastoralnej – trzy elementy. – Po pierwsze podaje obszerną analizę zjawiska bezrobocia w Polsce i krótszą analizę bezrobocia w Unii Europejskiej. Mierzwiński opiera się tutaj na wybitnych autorytetach naukowych w tej dziedzinie, polskich i zagranicznych. Po drugie książka prezentuje syntezę nauki Kościoła na temat pracy i bezrobocia, od papieża Leona XIII, przez Sobór Watykański II, ważne nauczanie papieża Jana Pawła II, po najnowsze dokumenty Episkopatu Polski. Książka Mierzwińskiego to synteza prawdziwie pionierska w kwestii bezrobocia w polskiej teologii, uwzględnia bowiem dokumenty różnych episkopatów, zwłaszcza niemieckiego i francuskiego, ma też charakter ekumeniczny, co chciałbym z radością podkreślić. Przykładem jest obszerna analiza wspólnego listu Kościoła Katolickiego i Kościoła Ewangelickiego w Niemczech. To przybliżenie stanowiska Kościołów chrześcijańskich wo-

bec bezrobocia w krajach Europy Zachodniej nabiera szczególnego znaczenia wobec faktu wejścia Polski do Unii Europejskiej. Przecież wiele możemy skorzystać z doświadczeń tamtych Kościołów, tak w nauczaniu, jak i w duszpasterskiej trosce o bezrobotnych i ich rodziny. Tutaj podał nam Mierzwiński również koncepcję nowej teologii pracy, nowatorską w polskiej myśli teologicznej; a chodzi nie tylko o teologię pracy zarobkowej, ale o teologię wszelkiej pozytywnej aktywności ludzkiej.

Po trzecie: wiadomo, że najbardziej praktyczna jest dobra teoria. To samo trzeba odnieść do teologii. Stąd tak ważne w dziele teologa-pastoralisty są postulaty o charakterze właśnie pastoralnym, praktycznym. Naszkicował on koncepcję odrębnego duszpasterstwa bezrobotnych, proponując jego definicję, kierunki działania i główne zadania. Jest to istotne *novum* w Polsce, o charakterze prawdziwie pionierskim. Konieczność stworzenia takiego duszpasterstwa dyktowana jest faktem, iż bezrobocie stało się podstawowym problemem społecznym w III Rzeczypospolitej, przybierając wręcz rozmiary klęski społecznej. Mamy przecież 3,2 mln zarejestrowanych bezrobotnych, ponad 20% stopę bezrobocia. Autor nie jest jednak katastrofistą. Opisuje zjawisko i proponuje lekarstwo bez wpadania w czarnowidztwo, typowe dla pewnych teologów, polityków i publicystów dzisiejszej Polski.

Książka zawiera też długi wstęp odautorski i zakończenie, obfitą i wyczerpującą bibliografię logicznie podzieloną (dokumenty Kościoła, literatura obcojęzyczna, literatura w jęz. polskim, z dalszymi, szczegółowszymi podziałami) oraz francuskie streszczenie. Jako aneks mamy spolszczoną przez Mierzwińskiego *Modlitwę bezrobotnego*.

Jak widać z zaprezentowanego tutaj skrótowo dorobku księdza B. Mierzwińskiego, jest on naukowcem w pełni dojrzałym. Stworzył własną szkołę badawczą. Jest twórcą na polskim terenie teologii praktycznej małżeństwa i rodziny oraz teologii znaków czasu i rzeczywistości ziemskich. Jest teologiem trzymającym rękę na pulsie wydarzeń dnia, reagującym na nowe potrzeby i zagrożenia. Jego badania i postulaty na temat bezrobocia nabierają wagi w związku z naszym wstąpieniem do Unii Europejskiej, do którego to wydarzenia

wyraźnie nawiązuje. Jego książka *profesorska* pokazuje, iż Kościół nie jest obojętny na ludzkie problemy i cierpienia, w tym wypadku na dramat bezrobocia. Pokazuje ona, że polski teolog-pastoralista realizuje wpisana w chrześcijaństwo biblijną zasadę opcji preferencyjnej na rzecz ubogich, że realizuje troskę Kościoła o bezrobotnych i ich rodziny, która polega najpierw na uwrażliwianiu sumień na zjawisko bezrobocia i jego tragiczne skutki i na przywracaniu nadziei ludziom bezrobociem dotkniętym. Reasumując: książka ta stanowi pierwszą, pionierską, całościową refleksję naukową o charakterze teologiczno-pastoralnym nad problemem bezrobocia w III Rzeczypospolitej.

Jestem przekonany, że dokonany przez Księdza Profesora Bronisława Mierzwińskiego wybór tematyki badań naukowych i pracy dydaktyczno-organizacyjnej zawdzięczamy jego społecznej, a więc ewangelicznej wrażliwości, korelacji umysłu i serca, trosce i miłości księdza i teologa. Bronku, w dalszej Twej drodze *niech Ci błogostawi Pan i niechaj Cię strzeże; niech rozjaśni Pan oblicze swoje nad Tobą i niech Ci miłościw będzie; niech obróci Pan twarz swoją ku Tobie i niech Ci da pokój* (Lb 6, 24–26).